

Pólik József

Az én utcám

1.

A tetőn hasalok, amikor belép Imre bácsi a kapun. Távolról úgy néz ki, mint egy megduzzadt, kásás paradicsom: nem láttam még ilyen kövér embert. Jön, hogy felszerelje a könyvespolcot a szobámban. Imre bácsi ezermester, mindig van nála szög és kalapács, harapófogó is, mert soha nem lehet tudni, mikor kell valamit valahol megjavítani. Tiszteli mindenki az utcában. Senki nem lenne olyan becstelen, hogy mérget adjon a macskáinak, pedig legalább húsz macska sündörög a kerítés másik oldalán, a nyáron is karácsonyi égőkkel díszített ház előtt. Imre bácsi nagyon szereti a karácsonyt. December hatodikán felkapcsol minden égőt, a ház elé pedig kitolja a fészerből a rénszarvast. A rénszarvast fából, farostlemezből, hullámpalából meg mindenféle hulladékból eszkábálta, legalább három méter magas, az agancsokkal együtt négy méter is lehet. Imre bácsi nagyon büszke rá, úgy hívja, hogy *az én trójai falóm*. A belsejében rejt el szenteste az ajándékokat. Emma néni, a felesége sokat bosszankodik a rénszarvas miatt, mert az emberek megállnak az utcán, és a kerítésre felkapaszkodva nézik a kivilágított állatot. Vannak, akik fényképet készítenek. Egyszer kijött a televízió is. A riportert, egy kirúzsozott szájú nő arról faggatta Imre bácsit, hogy miért építette ezt az állatot, van-e rá egyáltalán engedélye? Imre bácsi dühös lett, elzavarta a nőt az operatőrével együtt, az ajtóra pedig kiírta: magánterület, belépni szigorúan tilos. Ez a gyerekekre is érvényes, akik lármáznak, mutogatnak, ide-oda taszigálják egymást a kerítésnél, csak akkor némulnak el, amikor Imre bácsi bekapcsolja a házban a kazettás magnót, s a tákolmány szájában elrejtett hangszóró megszólal. Mindenki megbabonázva hallgatja a *Csendes éjt*. Utána pedig kezdődik a vidám dobálózás: a nagyok lábujjhegyre állva, a kicsik szüleik nyakában ülve hajigálják a diót és az almát, be az udvarra, a rénszarvas elé. Néha ügyetlenek, s ilyenkor a ház falát is eltalálják. Imre bácsi azonban nem haragszik rájuk, csak mosolyog s lengeti a kalapját. Megfigyeltem, hogy másnap reggel mindig összegyűjti a sok finomságot a földről egy vesszőkosárba. Aztán a kosarat elcipeli a közeli gyermekotthonba, az árvákhoz, akik már várják őt a kapuban. Mire hazaér, alig bír lépni; panaszodik, hogy fáj a háta, szaggat a dereka, a legjobb lenne, mondja, meghalni itt helyben. Emma néni vigasztalja: te, vén bolond, hát miért nem a kocsival szállítod azt a sok gyümölcsöt? *Azt hiszed, hogy így mindent jóvátehetsz?* Na, gyere, bedörzsöllek. És Emma néni megmasszírozza, majd egy csípős kenőccsel alaposan bedörzsöli Imre bácsi hátát, aki boldogan jajgat az ágyon, miközben potyognak a könnyei.

2.

Emma néni egyébként tanítónő, de őt ritkán látom, mert folyton a könyveit bújja a házban. Vagy: kiabál. Ez főleg nyáron zavaró, mert akkor nyitva minden ajtó és ablak, s a megfigyelőnek olyan érzése van, mintha a ház csak díszlet lenne egy színpadon. Nem tudom, miért kell kiabálás közben a falhoz vágni a könyvet, s miért ingatja Imre bácsi ilyenkor szomorúan a fejét. Imre bácsi szelíd ember, de néha nem tudja megállni, és kiereszti ő is a hangját. Nagyon szépek és félelmetesek ilyenkor: úgy állnak egymással szemben a házban vagy az udvaron, mintha dörgedelmes, dagadó nyakú operaénekesek lennének; széles, teátrális mozdulatokat tesznek, mutogatnak minden irányba. Imre bácsi üvölt, de Emma néni, bár sovány, mint a kóró, nem hagyja magát. Rikácsolva szidja a férjét, s ha Imre bácsi ráerősít, ő még magasabbra tornássza a hangját, közben lengeti a kezét vagy ősz haját szétrázva toporzékol. Mindig Imre bácsi adja fel először: egyszer csak hátralép, kijózanodva leül vagy megszeppenve a fal felé fordul. De Emma néni nem törődik ezzel: most kiabál csak igazán. Úgy bömböl, mint egy versenyautó a rajtvonalon. Valamilyen gyerekről kiáltoznak, akit nagyon szeretnek mindketten, pedig meg sem született valójában. Nem tudom, miért kell egy meg sem született gyerek miatt hajba kapni, sértésekkel dobálózni, önző szajhának, hájas gyilkosnak nevezni egymást. Emma néni nagyon odaadó teremtés, Imre bácsi pedig olyan, mint egy talpraesett, öntudatos úttörő: ahol tud, segít. Nem értem, miért állítja Emma néni, hogy *ez a mocskos vénember a felelős azért, ami meg se történt.*

3.

Nem értem: aki nem született meg, hogyan tud meghalni?

4.

Megfigyeltem a tetőről, hogy amikor Emma néni a kiabálás után másnap reggel megjelenik a ház előtt, és csoszogva elindul a postaládához, olyan karikás a szeme, mintha nem aludt volna egész éjszaka. Talán tényleg nem alszik. Imre bácsi ilyenkor soványabbnak tűnik távolról. Ül a kertben a paradicsompalánták között, és morzsolgatja a földet. A macskák ott sündörögnek az x lábú kempingszék mellett, törleszkednek Imre bácsi lábához, nyávognak és dorombolnak, a legbátrabb a vállára ugrik és az arcát nyalogatja. De ő úgy viselkedik, mintha ott se lenne, talán még arra sem kapná fel a fejét, ha valaki eldurantana a háta mögött egy felfújtt papírzacsót. Ha én egy meg sem született gyermek lennék, biztosan ezt tenném. Odamennék, durrantanék, s amikor lomhán rám nézne, megborzolnám a haját, hogy mosolyogjon. Emma néni erre valamiért nem képes: ott áll karikás szemmel az udvaron, meredten nézi a kapirgáló tyúkokat, rohángáló kiscsibéket, már attól félek, többé nem állnak szóba egymással. Emma néni sóhajtozik, igazgatja a kontyát, Imre bácsi csüggedten ráncolja a homlokát: szeretnék lekiáltani nekik a tetőről, hogy fejezzék be rögvést ezt a gyerekes duzzogást. Az utolsó pillanatban mindig történik valami: átfut az udvaron egy

árnyék, csaholni kezd a szomszédban egy kutya, meglebbenti a száradó ruhákat a szél – és ők hirtelen egymásra néznek. Emma néni még a szemüveget is felrakja csontos kezével az orrára, hogy jobban lássa Imre bácsi vörösén égő arcát, lázas, barna szemét. Az öreg felemeli a kezét, megsimogat vele egy paradicsomot, aztán feláll, tétován előrelép, majd mintha dróton húznák: elindul Emma néni felé. Erre Emma néni is megindul, igaz, lassabban, mint Imre bácsi, aki az utolsó métereket már futva teszi meg, s közben hangosan szuszog. Úgy borulnak egymás nyakába az eperfa alatt, mint a szerelmesek a moziban. Megfigyeltem a tetőről, hogy amíg ölelik egymást, Emma néni súg valamit Imre bácsi fülébe, aki erre sírni kezd, és még szorosabban szorítja magához a feleségét. Ilyenkor én is szeretném megölelni őket, de hát erre csak az a gyerek lenne *igazán* képes. Ezért hát nem mozdulok. Fekszem a kémény alatt a tetőn, mozdulatlanul, mint egy légpuskával lelőtt galamb. Lerakom a látcsövet, most a kátrányon növő apró buborékokat nézem. Mikor felállok, fekete folt terpeszkedik az ingemen, a tenyeremen és a térdemen, mintha megsebesültem volna, s csak most látám: a vérem nem piros, hanem, jaj, istenem, fekete. Látom, hogy a kerítés másik oldalán végre béke van. Imre bácsi festi a tyúkólat, Emma néni kapál – egy ideig gyöngéden, mosolyogva figyelik egymást. Aztán néhány hét múlva kezdődik minden előlről. Kezdődik a kiabálás, a duzzogás, az összeborulás. Az én utcámban így mennek a dolgok.

5.

Egy meg sem született gyereknek sok előnye van: nem borítja ki a kakaót a frissen vasalt terítőre, nem rúgja át a labdát harmadszor is a szomszédba, nem piszkálja az orrát, a testvérét, a komód alá elrejtett csehszlovák légpuskát, nem kakál a padlóra, amely olyan tiszta, hogy enni lehetne róla, nem ugrál páros láb-bal az ágyon, ahol beteg nagymamája éppen az utolsókat rúgja, nem köpködi a vizet, a meggyagot, a diós kalácsban talált mazsolát, nem borítja fel a parti vége előtt néhány perccel a sakktáblán a figurákat, a visszaváltható üvegeket a garázsban, nem pancsolja ki a fürdőkádból a vizet, nem fél lámpaoltás után a sötétben, nem akar egész délután televíziót, ráadásul verekedős filmet nézni, nem kéri el az utolsó lapot az íróasztalról, hogy firkáljon rá valamit, és aztán családottan összegyűrje... És egyáltalán: nem akar semmi olyasmit, amit a felnőttek szerint jobb nem látni, nem hallani, nem érezni, érinteni, szagolni, kóstolni, amire a legjobb nem is gondolni. Egy meg sem született gyereknek csak egy hátránya van: nem tudja nevetségesen kis kezével megrángatni az ember pizsamáját hajnali ötkor, amikor a pizsama rossz illatú lakója éppen rémeket álmodik fogvacogva. Éppen arról álmodik, nem először, és nem utoljára, hogy az utca leghidegebb pontján áll egy üres telken, eldobált, sáros játékok között, miközben szakad a hó. Ott áll, és tudja: itt azok a gyerekek élnek, akik nem születtek meg ebben az elátkozott utcában. Itt élnek a bedőlt kerítés mögött, a nyakig érő sárga fűben, hullámzó gazban, de mivel abban nem látják egymást, többnyire a telek közepén álló kopasz diófa ágain üldögélnek, némán, rongyos ruhában, mindig kócosan és dideregve. Onnan bámulják az utcán elmenő embereket. Némelyiknek a nyomába erednek, persze láthatatlanul, s mindig lehajtott fejjel, mintha szomorú dolog

lenne követni ezeket a meggyötört, merengő, folyton baktató lényeket, mindig azokat, akik enni és inni adhattak volna nekik *odaát*, abban a másik álmvilágban. Sajnálnak, és mégis szeretnek minket ezek a gyerekek. Tudom, mert egyszer megálltam és óvatlanul hátranztem, és az árnyékom mélyén megláttam valamit. Egy kisfiú parázsló szeme volt. Azóta nem nézek hátra, s olyan lassan megyek, mintha az árnyékom nehéz, már-már mozdíthatatlan palást lenne, egy száműzött királyé, akinek a trónusát is láttam egyszer: ott állt a diófa alatt a fűben, üresen, *hívogatóan*, befutva indázó vadvirággal.

6.

Egy kis méreg a macskának, és kész – az én utcámban így intézik el vitás ügyeket azok, akik haragszanak egymásra. Emlékszem, egyszer az enyémet is megmérgezték. Nagy, fekete kandúr volt, a pincében találtam rá. Azt hittem, alszik, de amikor megérintettem, felsírt, mint egy kisbaba. Betakartam, megsimogattam, tejet raktam elé egy tálkában: szegény Macsek, hozzá se nyúlt. Fehér hab szivárgott a szájából. A szeme könny helyett megtelt sárga csipával. Sűrű volt és ragacsos, mint a méz. Alig győztem törölgetni. Egész nap meséltem neki, még énekeltem is, ott ültem a farakáson, egy olajos lepedőn, vele töltöttem az egész napot. Este anyám lejött a pincébe, könnyöngött, menjek vacsorázni. Nem volt étvágyam. Csak turkáltam a túrós csuszában. Rá sem bírtam nézni az öcsémre, akinek kilógott a tézsta a szájából s folyton röhögött. Elalvás előtt, már a sötétben, összekulcsoltam a kezemet a takaró alatt és halkan imádkoztam. Életemben először. Istenem, mondtam, gyógyuljon meg szegény Macsek, tégy csodát a kedvemért. Lehunytam a szemem, és magamban arra gondoltam, hogy a csoda már meg is történt: reggel van, iszom a mézes teát, rágom a vajás kiflit, Macsek pedig ott áll a hullámpalával fedett teraszon, a pedálos autó mellett, lesve, hogy mikor lépek ki az ajtón, hónom alatt a pöttös labdával. Másnap reggel kiugrottam az ágyból, s már futottam is lefelé a lépcsőn. Pucéran, mert a pizsamát útközben valahogy legyűrtem magamról. Köszönöm, Istenem, mondtam magamban, köszönöm, hogy csodát tettél. Biztos voltam benne, hogy Macsek meggyógyult. Hé, mondta anyám, amikor elviharzottam mellette, majdnem felborítottam szegényt az előszobában. Átnyargaltam a kerten, a virágzó fák alatt, a pöszöröm vidáman fickándozott a napfényben. Aztán kivágtam a pinceajtót, s nekiiramodtam a lépcsőknék. Odalent balra fordultam, megálltam, felkattintottam a pókhálós üregbe szerelt villanykapcsolót. Szegény Macsek, mint egy agyonlőtt jugoszláv partizán, ott feküdt a farakás tetején mozdulatlanul. Puffadt hasán kövér legyek mászkáltak. Átkozott Veréb, szakadt ki belőlem, ezért meglakolsz. Néhány napig a szomszédban lakó nyugdíjas tűzoltót gyanúsítottam a mérgezéssel, akit, furcsa módon, Verébnek hívtak. Nem értettem, hogyan lehetséges ilyen névvel tűzoltónak lenni. Ez a név, okoskodtam, inkább egy házmesterhez illik, vagy egy gonosz buszsofőrhez, aki úgy veszi be a kanyart, hogy az emberek sikoltva egymásra zuhanjanak. Veréb egyedül élt egy nagy, tornácos házban, s nem szerette a macskákat, kutyákat, keritésen átrúgott labdákat. Azokat különösen nem. Ha átlóttam a kertjébe a lasztit, megkereste, néhány napig a tornácán tárolta egy

vödör alatt, majd komótosan széthasította egy késsel. Lehetőleg úgy, hogy én is lássam. Játszott az idegeimmel. Az apámnak persze mindent tagadott, hogy így meg úgy, ő nem tud semmilyen labdáról, ha látja, majd visszadobja, különben is, miért gondolja bárki, hogy ő nem szereti a gyerekeket? Dehogynem szereti. Neki is volt egy fia, csak ötéves korában elgázolta egy figyelmetlen autós, amikor kitolatott a garázsból; remélem, mondta, rajta is átmegy egy autó, amikor pokolra kerül. Hiába mondtam apámnak, hogy Veréb bácsi hazudik, az ilyen embernek nincsen fia, apám csak hallgatott, s közben csillogtak a szemei. Nem hitte el, hogy az a *véreb* – mert inkább így kellett volna hívni, megcserélve az „e” és az „é” betűt – gyilkolássza a labdáimat. Pedig megcselekedte néhányszor, esküszöm. Az egyik esetre különösen jól emlékszem. Leült a tornácon a hintaszékbe, ölébe vette a labdát, megsimogatta, majd nyomott rá egy csókot. Utána ájtatosan mosolygott, mint a tiszteletes a templomban. Ott lapultam az illatozó orgonabokor mögött, tudta, hogy ott vagyok. S mert tudta, beleszúrta a kést a hintaszék karfájába, s egy fél óráig csendesen pipázgatott. Nem mozdultam, vártam, mi történik. Már éppen kezdtem ráunni a dologra, amikor hirtelen kiugrott a hintaszékből, térdre ereszkedett, és a combjai közé szorítva addig szurkálta a labdámat, amíg volt benne levegő. Amikor végzett, felállt, hunyorítva rám nézett, s egy nagy, hímzett zsebkendővel megtörölte izzadt homlokát. Úgy láttam az orgonabokorból, hogy nagyon elégedett magával. Ám váratlanul iszonyatos szomorúság áradt szét az arcán. Könnyek jelentek meg a szemében, s én láttam, hogy ezek egy idegen ember, talán az *elgázolt gyermek* könnyei. Futottam be a házba, s elrejtöztem az ágyneműtartóban. Ez jutott eszembe a pincében, amikor megláttam, hogy mi történt szegény Macsekkel. Már csak egy dolgot tehettem: beraktam a macskámat egy dobozba, s a veteményeskertben elástam. Közben arra gondoltam, hogy a következő nyáron, amikor paradicsomot, paprikát vagy fürtös uborkát eszem, abban Macsekből is lesz egy kevés. Örültem ennek, mert Macsek mindig nagyon húséges volt hozzám.

7.

A burjánzó veteményeskert tele van csontokkal: vizsla, kuvasz, tacsó, németjuhász, öt macska, még egy mocsári teknős is el van ott ásva valahol. A veteményeskert földje púpos a sok megmérgezett állattól. Ezek az állatok ha egyszer feltámadnának és az utcában megmérgezett többi állattal együtt kiözönlének sírjaikból, bambán megállnának az emberek. Ha pedig minden állat feltámadna, amit ebben az elátkozott városban megmérgeztek, agyonverték, felakasztottak, kibeleztek, kútba dobtak, fához kötöztek és éhen halni hagytak, akkor hangos jajveszékelés kezdődne és rémült imádkozás. Mindenki futna és menekülne. A döbrent emberek azt gondolnák, hogy itt van a világvége. És nem is gondolnák talán rosszul.

8.

A csontokról jut eszembe. Amikor épült a házunk, apám talált egy emberi koponyát az oltott mész tárolására ásott gödörben. Kifordította az ásóval a föld

alól. Nem semmi, mondta, kikászálódva a gödörből. Lemosta, megtörölte, kirakta maga elé az árnyékos kerti asztalra. Kibontott egy hideg sört, és végiggörgette a homlokán. Aztán megmarkolta és minden oldalról alaposan megnézte a sárgás csontdarabot. Ezt az embert, mondta, meggyilkolták. Látod a homlokán az apró lyukat? Ez egy golyó nyoma, fiam. Az a véleményem, hogy ez a szerencsétlen katona lehetett. Német, orosz, talán magyar. Nagy harcok voltak annak idején erre felé. Eltöprengett, majd így folytatta. Nem hiszem, hogy amíg élt, eszébe jutott, hogy ennyi év múlva, ezen a szép nyári napon, itt tartom majd a kezemben létezésének talán utolsó bizonyítékát. Az ember nem gondolhat mindenre. Erre csak Isten képes, mondta apám, és a koponyához koccintotta a sörösüveget. Neki azonban, épp ezért, azt hiszem, nincs koponyája. Vagy ha van, folytatta, hát akkor az a koponya olyan nagy – körülnézett, mintha keresne valamit –, hogy én most azon belül iszogatom ezt a sört. Egészségére. Ott álltam az asztal előtt, és nem értettem, hogy apám miről beszél. Úgy tűnik, gondoltam, hogy az én koponyám sajnos kisebb az átlagosnál, mert nem megy a fejembe *ez az egész*. Nagyon szomorú voltam. Eszembe jutott ugyanis, hogy még azt sem tudom megmondani tulajdonképpen, miért lenne jó, ha ez az egész, amit nem értek, a fejembe menne. Talán nem is odavaló. Ha tudnám, folytattam magamban, a fele már lehet, hogy benne lenne. Később, már este, sokáig álltam a tükör előtt, megpróbáltam elképzelni az arcom mögött a koponyát, az *enyémet*, amelyet valaki a kezében tart majd egyszer. Nem sikerült. Jó, gondoltam, akkor elképzelem a másikat, amelyikről apám beszélt. Azt a nagyobbát. Istenét. Lehunytam a szemem, és gondolatban megpróbáltam felfújni a fejemet, mint egy léggömböt, hogy elférjen benne minden: apám, anyám, az öcsém, Imre bácsi és Emma néni, még annak az átkozott Verébnek is szorítottam helyet. Ott volt minden: az épülő ház, az utca végén a vegyesbolt, a vegyesbolt mögött a templom, azon túl az iskola, még távolabb a vasúti megálló és a roncstelep. A roncstelepnél megálltam: sajgott a fejem. Éjszaka, a kudarc miatt, nem ment az alvás: forgolódtam, hánykolódtam, alig kaptam levegőt. Nehéznek tűnt a takaró. Utólag elmondhatom: soha többé nem volt olyan édes az álmom, mint a koponya megtalálása előtt. Talán ezért lázadoztam később annyit apám ellen. A koponya miatt, amely az én koponyám is lehetett volna, de nem bírtam elképzelni. Elmondom a történet végét. Apám nem dobta vissza a koponyát a gödörbe, hanem bemasírozott vele a házba, egyenesen a hálószobába, s ott berakta a franciaágy előtt álló vitrines szekrénybe. Amikor este anyám meglátta, felsikoltott. Pongyolában állt, éppen a haját fésülte. Anyyira megrémült, hogy amikor kiszaladt a szobából, megfélekedett a fésűről, amely ott lógott a hajában, mint valami szokatlan ékszer. Apám nyugtatgatta: ez csak egy koponya, Irén, nem kell tőle félni. De anyám sírt, jajveszékelt, fenyegetőzött és rimánkodott – rossz ómennek vette a koponyát, s ezért rá se bírt nézni. Apám hajthatatlan volt: hallgatott, makacszkodott, nem lehetett az eszére hatni. Ritkán láttam kiabálni, de most kiabált: megtiltotta, hogy anyám kidobja azt a *szörnyűséget*. Később, emlékszem, mindig azt mondta: Irén, te azt a koponyát nem is látod. Ha látnád, hidd el, nem akarnád kidobni. Hát így történt, hogy a családi fényképek és festett porcelánok közé beköltözött egy ismeretlen ember koponyája, s ott vgyorgott az üveg mögött éveken keresztül. Amíg ott állt, én elvégeztem az álta-

lános iskolát, a gimnáziumot, befejeztem az egyetemem. Egyszer még álmodtam is róla. Álomban bekopogtatott hozzám egy sovány, szőke nő, fekete ruhában, lefátyolozva, s a koponyát kereste. Azt mondta: egy fiatalemberé volt, aki elrabolt tőle valamit. Mit, kérdeztem. Erre elmesélte, hogy amikor a tükörbe néz, mindig a fiatalember arcát látja, egy dacos, gúnyosan mosolygó arcot – a sajátjára már nem is emlékszik. Ha felemelném a fátylamat, mondta, nem engem látnál, hanem egy párás tükröt, amelyre egy ügyetlen, ostoba gyerek idéetlen fejet pingált. Néha a legszívesebben összetörném. Hátrább léptem, mire a nő megnőtt, közelebb nyomakodott, és kinyújtotta felém hosszú, viaszsárga kezét. Szeretném, mondta, ha az utolsó darab is a helyére kerülne. Az utolsó? – kérdeztem dadogva. Válasz helyett egy fekete dobozra mutatott a háta mögött: abban zörögtek a fiatalember keserves munkával összegyűjtött csontjai.

9.

Akkor tűnt el a koponya a szekrényből, amikor apám megtudta, hogy rákos. Egy napon hazajött a kórházból, sápadtan és elesetten, majd vacsora közben hirtelen közölte, hogy fél év múlva meg fog halni. Ez van, mondta, úgy látszik, én következem. Anyámra néztem, de ő a terítőt bámulta, olyan makacsul, hogy azt hittem, lyukat éget rá a tekintetével, mint valami bűvész. Apám mosolygott. Aztán felállt és halkán megköszönte a vacsorát. Erre anyám is felállt, de olyan ügyetlenül, hogy felborította a széket. Zavartan hátranézett, majd apámra, aki ott állt a lámpa alatt, s a felborult széket nézte. Anyám valószínűleg rájött, hogy mire gondolhat apám, mert hirtelen megpördült, és átszaladt a konyhán, be egyenesen a kamrába. Hangos zokogását mozdulatlanul hallgattuk egy ideig. Nők, mondta végül apám, amikor anyám elhallgatott. Aztán bement a hálószobába, s magára zárta ő is az ajtót. Ott ültem a két ajtó között, s azon gondolkodtam, hogy most mit tegyek. Anyámat nem akartam zavarni; jobb, ha kisírja magát, lehetőleg egyedül, így sokkal könnyebben megnyugszik. De mi legyen apámmal? Elhatároztam, hogy bemegyek hozzá, s tapintatosan elbeszélgetek vele. Megkérem, mondja el részletesen, mit mondtak neki az orvosok. Még most is felkavar, amit a hálószobában láttam. Apám a széles franciaágyon hevert, szemben a vitrines szekrényvel, a kockás takaró alatt. Olyan fegyelmezetten feküdt a sötétben, a vasalásra váró ruhák tornyai között, hogy egy pillanatig azt hittem: nem is lélegzik. Közelebb léptem, s akkor egyszer csak feltűnt, hogy az üveg mögött fénylő koponyát nézi. Kíváncsiságom hamarosan szorongássá keményedett: láttam ugyanis, hogy apám beszél, pontosabban *beszélget*, nem magával, hanem a koponyával. Azt hittem, ha meglát, abba hagyja, rám néz, mond valamit, esetleg kizavar, de nem törődött velem. Zavartalanul folytatta a motyogást. Rövid ácsorgás után eredménytelenül távoztam. Leültem megint a konyhában, s amikor anyám megduzzadt, vörös szemekkel megjelent, azt javasoltam neki, egy ideig most inkább ne zavarja apámat. Másnap reggel a kávémat kavargattam, amikor anyám leült mellém, és némi töprengés után elmondta, mi történt éjszaka. Elmondta, hogy apám egész éjszaka nyüszített, olyan halkán, hogy először arra gondolt, valaki véresre vert a szomszédban egy kutyát, s most annak a hangját

hallja. Amikor rádöbbsent, hogy apám préseli ki magából azt az iszonyú, *leírhatatlan* hangot, úgy megrémült, hogy pisszenni sem mert. Nem mert megfordulni, ránézni, pedig ébren volt, le se hunyta attól kezdve a szemét. Csak reggel fordult meg nagyon lassan az ágyban, rettegett, hogy apám helyett tényleg egy vértől ázó kutyát talál a lepedőn. Apám ekkor már aludt, szinte édesdeden, s neki nem volt bátorsága megrázni őt; nem akarta egy ilyen éjszaka után kérdésekkel zaklatni. Már az asztalon gőzölgött az ebéd, amikor apám még mindig az ágyat nyomta. Ez, más körülmények között, rendhagyó esemény lett volna; most azonban nem vélekedtem így. Ennek ellenére elhatároztam, hogy pontot teszek az ügy végére, és ebéd után végre beszélek vele. De anyám megállított az ajtóban. Megfogta a kezemet, s halkán azt mondta: ne zavarjuk őt, kisleány, erős ember, tudja, mit akar. Azt hiszem, a *megoldáson* gondolkodik. Nem értettem, mire céloz ezzel az anyám; nem tudtam ugyanis úgy elképzelni az életet, apám életét különösen, mint valami rejtvényt. Aminek megoldása is van. Mindenesetre megfogadtam anyám tanácsát, s elkerültem egész nap a hálószobát. Estefelé azonban már nem bírtam türtőztetni magam: odamentem az ajtóhoz és bekopogtam. Nem jött válasz. Bekopogtam még egyszer. Aztán nagy lendülettel benyitottam, s közben már fújtam is: figyelj, apa, én csak azt szeretném mondani... Nem folytattam. Rögton láttam, hogy üres az ágy. Már éppen kiáltani akartam anyámnak, aki borsót fejtett a konyhában, amikor a szekrényre néztem: a koponya is eltűnt. Rosszat sejtve futottam az ablakhoz. Féltreántottam a függőnyt. Az apám éppen abban a pillanatban lépett ki az utcára egy bevásárlószatyorral a kezében. Tudtam, hogy nem vásárolni megy, mert már alkonyodott; így hát fürgén cipőt húztam, s távolról követtem. Sokáig gyalogoltunk, apám egyszer sem nézett hátra. A város határában, ott, ahol elkezdődnek a szántóföldek, átmászott a vasúti töltésen, s elindult egy romos ház felé, amelynek már csak a falai álltak. Ott megállt, letérdelt, s a bevásárlószatyorból elővette a koponyát. Távolról is láttam, mit művel. Egy fadarabbal gödröt ásott, a koponyát pedig a gödörbe rakta. Amikor elment, odalopakodtam a földhányáshoz, s a lábammal megnyomkodtam. Besüppedt a cipőm talpa alatt.

10.

Fél évvel apám halála után meglátogattam anyámat, aki elmondta nekem, hogy meghirdette a házat, mert máshol szeretne élni, egy kisebb és komfortosabb lakásban. Jó, mondtam, majd segíték költözködni. Erre megölelt, én pedig zavartan álltam, mert utoljára a temetésen borultunk egymásra, s nekem rögton eszembe jutottak a részletek: a hideg ravatalozó, a koszorúk émelyítő illata, a nyitott koporsó körül ácsorgó, rezenéstelen arcú családtagok, s az egyik sírásó is, aki a barátom volt az általános iskolában. Amikor anyám elengedett, sálát csavartam a nyakam köré, s kimentem sétálni a kertbe. Aztán bementem a hálószobába, hogy körülnézzek. A fényképeket akartam látni a falon, azokat, amelyek apámról készültek. Nem tudom, miért, de hirtelen iszonyú kábaság tört rám. Odatámolyogtam az ágyhoz, s végigdőltem rajta. Mielőtt álomba merültem, párnát gömösöztem a fejem alá, s magamra húztam a kockás takarót. Sokáig

aludhattam, mert amikor kinyitottam a szemem, a nap utolsó fényei súrolták a háztetőket. Az egyre tömörebb sötétben ott állt előttem a vitrines diófa szekrény, mint egy robusztus kérdőjel. Hirtelen felültem. Te jó ég, gondoltam rémulten, nem tudok semmit az apámról. Ki volt ez az ember egyáltalán? Aztán egyszer csak mindent megértettem: az apám nem szeretett olvasni, kirándulni, televíziót nézni, ellenben imádott ebben az ágyban heverészni, órákon keresztül; este, amíg anyám olvasott vagy az oldalára fordulva horkolt, apám maga elé bámult, révedezett, s ami még valószínűbb: bámulta a koponyát a szekrényben. A koponya volt az ő tévéje, olvasmánya, *mindene*. Miért hazudott nekem? Miért nem mondta el, hogy...? Elvörösödtem; éreztem, hogy előnt a verejték. Te jó ég, gondoltam, hogy lehettem ilyen ostoba: el kell mennem azonnal ahhoz a romos házhoz.